

Conciones, Siue Conceptvs Theologici Ac Praedicabiles, In Omnes Totivs Anni Dominicas

Opvs Novvm Figvris, Allegoriis, Similibvs Ex Sacris profanisq[ue]
Scriptoribus plenißimum, cum occurrentium fidei controuersiarum
tractatione.

De quatuor Hominum nouissimis - Qvi Qvidem Sacri Adventvs Qvatvor
Hebdomadis accommodati: Sed & Concionvm Fvnebrivm materiam
abunde suppeditant

Besse, Pierre de

Coloniae Agrippinae, 1620

Feria 5. post Dom. 3. De damnatorum miseria, ob grauissimam pœnam
damni agit, & de verme conscientiaë.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-56226](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56226)

dereftata, memoria quoq; , quæ rabie effertur, cum pœnarum diuturnitatem æternitatemq; sibi proponet: nec sola anima, sed totum etiam corpus cum omnibus fenfibus: auditu inquam qui clamores & ciulatus & lamenta horrenda percipiet, visu, qui terribilia fpectra & monfta confpiciet, odoratu, qui factores intolerabiles hauriet, gultu etiam, qui miserum in modum torquebitur, omnibus deniq; fenfibus qui fingulares cruciatu perpetientur. Deinde præfta, vt diligenter etiam perpendamus, quid fit in tartareis illis cavernis in æternū comburi, noctu deniq; miserum in modum vociferari, à diabolis tartareis illis tortoribus crudeliter torqueri, in flammis acerrimis fepultum esse, olifq; feruentiffimis impositum, idq; sine vlla liberationis aut exemptionis spe, sine vilo leuamine, folatio, aut indulgentia. Ideo aliud nihil à te postulamus, Domine, quam vt iugiter hanc animæ cogitationem in fculptam geramus: fcimus enim quam hæc vitia fit ad prauas concupifcentias euellendas, à peccatis nos auocandos, in virtutum femitam reuocandos, diuinoque obfequio mancipandos, & tandem in gloriam cœleftem deducendos efficac: quam concedere nobis dignetur, qui cum Patre & Spiritu Sancto viuit & regnat in fæcula, Amen.

FERIA QVINTA.

DE POENA DAMNI.

Partitio.

- I. Quod non esse fit melius, quam in pœnis esse.
- II. Pœna damni in quo confiftat.
- III. Quanta fit pœna damni.
- IV. De partibus aliis eiusdem pœna.

Memorate nouiffima tua, ac præfertim pœnam damni, quam impii apud inferos patiuntur, & in æternum non peccabis, Ecclef. 7.

FIGVRA.

Profanus ille & agrestis Esau, cum paterna fefe benedictione priuatum, & pri-

uogentorum iure frustratum cerneret, furerere cœpit & efferafcere, atque in obuios quosque fauire. Ad oculū hic designari arbitror damonum ac damnatorum pœnam, quam vocant damni, & animi illam amaritudinem quam profani illi Esau fentiunt, dum æterna fefe benedictione & cœlesti beatitudine, quæ iure illis debebatur merito Christi acq̄uifita, fpoliatos confiderant. Clamant itaque, vociferantur, furūt, efferafcunt in regionibus illis fubterraneis, dum bonum ampliffimum, gloriam & regnum, quibus pro dolor exciderunt, animo perpendunt. Hæc fcilicet pœna damni appellatur, quam hodie vobis exponere latius decreui, fi Spiritus paraclitus, fummus ille nauclerus, de quo Pfalmifta canit, *Spiritus tuus bonus deducet me in terram vifitam*, cymbam hanc noftram propellere ac dirigere, ac maris illa ftella inftar Cynofuræ effulgere non grauecur. Quapropter Angelica eam falutatione compellamus.

AUE MARIA.

Tam misera ac deploranda damnatorum I. fors est auditores, vt pleriq; fatius esse nau- Sarius ef- quam natum fuiffe, quam apud inferos da- set nunq̄- mnari, exiftimari. Doct̄or Angelicus cum nafci, quæ damnari. in parte operis tertia quæftionem inftituit, num damnati fui ipforum deftroctio- nem, & non esse exoptent, & in nihilū redigi cupiant, refponder: *Non esse* dupliciter confiderari poffe, primo pure & fimpliciter, ac iuxta naturam fuam, & fic nulla ratione defiderari poffe: ita namque nonnifi mera priuatio est, quæ nullum bonum includit. (Effe enim & bonum ad fe inuicem conuertuntur, & à fe mutuo feparari nequeunt) quoniam quod nullum in fe includit bonum, defiderari non potest, bonum namque noftræ voluntatis obiectum est, ideoq; facultas hæc nonnifi bonum, aut ea quæ ad bonum feruntur, vel aliquod faltem fpecie bonum præ fe ferunt, velle potest. Secundo confiderari potest, vt ablatio & terminatio vitæ miferiis & calamitatibus circumallata, atque ita in fpeciem & exterius bonum quoddā videtur esse, carete enim, vt ait Ari- ftoteles

Lib. 5. Eib. Stoteles, malo, quoddam bonum est: Ideoque fatius foret damnatos omnino non esse, quam miseris & in ærumnis esse: adeo ut merito præ rabie & furore exoptent non esse. Adeo ut Redemptor noster Christus, æterna Dei Sapientia, nefandam Iudææ prodicionem & conspirationem, simulque æternam eiusdem, quæ hunc sequi debebat damnationem prælagiens, merito dicere potuerit, *Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille*, quam ut natus ad inferos detruderetur. At multo maiori cum ratione id de damnatis omnibus dicere poterimus: Melius scilicet fuisse nunquam eos in hunc mundum editos, quam perpetuo carceri inclusos, grauisima tormenta & acerbissimos cruciatus perferre.

Matth. 26
Iob. 3.

Propheta Iob, qui non nisi in temporalibus iacturam fecerat, facultatibus, liberis, & amicis spoliatus, & vlcere acerbissimo percussus adeo exhorruit, ut quodammodo desperas maledixerit diei qua in auras prodiit, *Post hæc aperuit Iob os suum, & maledixit diei suo, & locutus est, Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua didicimur: Conceptus est homo, dies illa vertatur in tenebras. Si tantilla calamitas, ad quinque aut sex forsitan annos duratura sanctissimi viri animum, infractum alioquin & inuincibilem adeo percussit, ut nunquam se natum fuisse desiderarit; quid de miseris illis dicendum est, qui æternis iam à longo tempore incendiis & pœnis intolerabilibus adiudicati sunt? An non verisimile videtur, millies eos exoptare, nunquam se natos, & diei maledicere, in qua primo iucundum solis lumen intui sunt: an non verisimile sit eos illa verba Iob sæpius vsurpare, *Quare de vulua eduxisti me? qui vinam consumptum essem, ne oculus me videret? Fuissim quasi non essem, de viro translatus ad summum.**

Iob. 10.

Magnus Hieronymus cum verba hæc, *Maledicta dies in qua natus sum*, exponeret, breuè hæc paraphrasim addidit, *quia melius est non esse quam male esse.* Idque ex mente S. Iohannis in Apocalypsi: dicit enim calamitates vltimis illis diebus tam ingentes & acerbiores, ut ii qui cum victuri sunt, magis mortem quam vitam sint quæsaturi, *Quærent, in-*

Tom. 4. Bess. Aduers.

quit, homines mortem, & non inuenient eam: desiderabunt mori, & mors fugiet ab eis. Quid igitur dicendum de iis, qui abyssis illis infernalibus inclusi tenentur, an non dicere oportet, omni eos tempore mortem exoptare, vitam detestari? an non præ furore ac rabie pœnarumque acerbitate desiderare, non esse?

Sane si Rex Israel Saul, viso, copias omnes vel internecione delectas; vel fuga dispersas, Philisthæos item tergo imminere, seseque quinque vulneratum, mori maluit quam viuendo superesse, & quo calamitatem instantem præcideret, gladio proprio incubuit, ne forsitan inglorius longiorem in ærumnis vitam traheret. Multo magis id de damnatis dicendum videtur, eos, dum in tartareis illis sedibus constituti, omnes ineptiarum deliciarumque manipulos prostratos, à dæmonibus in fugam se compultos, & vulneribus confectos attendunt, ita horrore concuti ut nunquam fuisse, quam adeo miseri esse, malint. Si n. senex Tobias, cæcitate tantum percussus mortem summopere desiderarit, eumque vitæ tæduerit, dum ait: *Præcipe in pace recipi spiritum meum, expedit enim mihi magis mori quam viuere: quid miseri illi dicent, cum infinitis sese malis circumdatos, & sempiternis incendiis mancipatos viderint? nihil namque damnatorum sorte infelicius.*

Quod spiritu quodam diuino afflatus prædixit Psaltes dicens, *Mors*, id est, damatio, peccatorum pessima, tria nimirum mortis genera esse demonstrans. Vna siquidem mala separatio: dicitur autem mala, quia per peccatum in orbem inuecta est: altera peior, quando nempe anima à Deo factore peccato separatur, anima n. qua peccauerit ipsa morietur: vltima, & omnium terretima, miserissima ac pessima, ipsa damnatorum, de qua loquitur ad Romanos Apostolus, *Quoniam qui talia agunt, digni sunt morte*, morte inquam æterna, quæ dæmonibus & damnatis propria est, morte quæ semper sine vita viuunt, & nunquam moritur, qua nulla peior ac deterior excogitari potest.

Hæc namque mors est, quæ nunquam aliquid mori facit, quæ millies per diem iactus mortales indigit, vitam tamen non aufert

D d fert

Apoc. 9.

1. Reg. 31.

Tob. 4.

Psal. 33.

Tria mor-

tis genera.

Exech. 18.

Rom. 1.

fert, quæ omnium malorum origo & officina est, omnium miseriarum fons & mater, mors denique, quæ præter pœnam sensus, præter tormentum caloris & frigoris, ignis & niuis, aliaque innumera supplicia, nouam quandam pœnam, quam damni appellant accessit, quæ omnia pœnarum genera antecellit, pœnam pœnarum, cuius si vel interdum recordaremur, nunquam gloriæ Dominum offenderemus. Vnde Sapiens, *Memorare non ssumatus, & in aeternum non peccabam.* Hanc vobis hodie quam potero apertissime ac liquidiſſime describam, in duas eam partes subdividendo, prima docebo, in quo eadem consistat, secunda, quam ingens ea sit & grauis, quæ duo si solita attentione audientis, certissime scio vobiscum statuetis, nullam in orbe pœnam cum hac conferendam posse reperiri.

Ecc. 7.

II. Quod ad primum igitur spectat, dico, duo à Theologis apud inferos pœnarum, quibus impii excrucientur, genera constitui, easque peccati naturæ quam optime quadrare, Vnum quodque enim peccatum duo includit, auersionem scilicet à summo bono & Creatore omnium Deo, & conuersionem ad creaturas: hæc pœna sensus punitur, ardore nimirum ignis, & glaciæ frigore, membrorum conuulsione, rotis, eculeis aliisque tormentis & numero infinitis & intolerabilibus: illa vero pœna damni expiatur: nempe vt peccator qui se à Deo propter nimium erga creaturas affectum separauit, in æternum quoque à Deo eiusque gloria separatur.

Isidor. lib. 1 de sum. bon. 9. 32.

Porro duo hæc pœnarum genera paucis beatus Isidorus verbis complexus est, *Duplex, inquit, damnatorum pœna est in gehenna, quorum & mentem vris tristitia, & corpus flamma.*

Matth. 7.

Id ipsum & declarauit Seruator noster, dum in Euangelio de infructuosis & sterilibus ait, *Omnis arbor qua non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur.* Metaphorice hic Dominus locutus est, & ostendere voluit, Impios, qui instar arborum in mundi huius agro constituti sunt, vt fructum afferrent, & nullum tamen virtutum, meritorum, iustitiæque fructum protulerunt aliquando excidendos, id est, à Deo separandos, cuius

que beatificæ essentiæ visione in æternum priuandos: ecce hic pœnam damni. Et in flammam infernalem coniciendos, vt in omne tempus ab eadem excrucientur, ecce pœnam sensus Peccatores igitur & impii excendantur nõ autem iusti, quod figura præclara demonstrabo.

Voluit olim Deus Hebræos, cum interram promissionis venissent, omnes arbores agrestes & nullum proferentes fructum excindere, non autem pomiferas & feraces: hoc autem mandatum non modo ad arbores terræ Chanaâ, sed etiam vltius se extendit: designabat enim peccatores, qui sunt arbores steriles & infrugiferæ. cum in æternam beatitudinem quæ vere terra promissionis est venturos se sperant aliquando excidendos, & diuina visione spoliandos, nõ vero iustos, aut virtutum fructibus grauatos.

Peccatum igitur quoniam duo mala causatur, duabus quoque pœnis expiari debet. Mala dixi, quia in eo est & ab infinito & incommutabili bono, quod est Deus, auersio, & ad finitum, & mutabile, quod est creatura, conuersio: priori respondet pœna damni, vt nimirum is qui se dum viueret à Deo auertit, ex æquo & merito, eiusdem facie ac visione post mortem in sempiternum priuetur: posteriori autem pœna sensus, scilicet vt qui creaturas inordinato affectu & amore complexus est, easque vt aliquid inde solamen & voluptatem hauriret, est cõsecratus, ab ipsis etiam puniatur, tantumque eæ tunc cruciatus & tormenti sensibus adferant, quantum prius voluptatis ac deliciarum attulerunt. Vnde in Apocalypsi, *Quantum fuit in deliciis, tantum dante illi & tormentum.*

Peccatum duomalorum genera dicitur.

Sed pœna damni, quæ amaram illam diuinæ essentis visionis priuationem includit, infinitis partibus maior ac grauior est pœna sensuali: fuit namque illa, quam magnus olim Deus, vel vt summum malum, & omnium malorum primum, Israelitis comminatus est, *Abcondam faciem meam ab eis: & Deut. 31. multo adhuc horribilius capite præcedenti, Et irascetur furor meus contra eum in die illo, Deut. 32. & derelinquam eum, abscondam faciem meam ab eo, & erit in deuorationem, inuenient eum omnia mala & afflictiones ita vt dicat in illo die. Vere.*

Vere quia non est Deus mecum, inueniunt me hæc mala. Hæc quidē ad litteram de Hebræis ad cultum idolorum conuersis intelligenda, nihilominus de damnatis etiā intelligemus, qui propter innumera quæ commiserunt mala & peccata, grauissima mala inuenient; de iis namque solis verba hæc capienda sunt: Ego autem abscondam faciem meam in die illa propter omnia mala quæ facit.

Psal. 7. Eadem comminatus est Regum sapientissimo Salomoni, si sua præcepta transgrediretur, dicens: *Si autem auerſi fueritis, & dereliqueritis iustitias meas, & præcepta mea quæ proposui vobis, & abeuntes serueritis diis alienis, & adoraueritis eos, enollam vos de terra mea, quam dedi vobis, & domum hanc quam sanctificavi nomini meo projiciam à facie mea, & tradam illam in parabolam, & in exemplum cunctis gentibus.* Videris, Auditores, vt visionis suæ priuationem inter grauissimas plagas & tormenta acerbissima enumeret & merito: nulla enim eadem grauior aut acerbior haberi queat.

Act. 20. Gentium doctor Paulus, cum Mileſis valedicturus Romam secederet, & adderet nūquam amplius illos faciem eius visuros, lachrymantes collo eius incubuere, & suspirantes osculabantur eum, *dolentes maxime in verbo quod dixerat, quoniam amplius faciem eius non essent visuri.* Hoc perpendere te velim, ô anima, simulque ita ratiocinari, si tantum Mileſij in discessu viri vnus sancti commoti sint, vt lachrymarentur & gement ad vnum omnes: quænam, obsecro, afflictio, ecquæ angustia erunt damnatorum, cum in æternum se diuinæ essentia fruitio- ne & conspectu priuandos considerabunt? quam ægre se tunc à Deo auelli patientur, quam durum erit in æternum illi valedicere, quam graue in perpetuum ab illius facie excludi?

Gen. 4. Cain cum parricidali manu innocuum fratris sanguinem fudisset, & à Dei conspectu se arceri cerneret, delicti sui grauitate agnita desperatione adactus, hac apud Deum oratione vsus est: *Eccce eijcis me hodie à facie terra, & à facie tua abscondar, & ero vagus & profugus in terra; omnis igitur qui inuenit me, occidet me.* Triste hoc parricidæ Cain exiliū,

eiusque lamenta, erant prælagium & imago deplorandæ illius sortis, quam damnati cœlo ciecti diuinaque facie priuati apud infernos subibunt: illic nempe ciulabunt, & velut profugi, omnibus casibus malis, miserisq; expositi gemitu & lamentis Ditis aulam replebunt. Præuidit hoc Vates regius, dicens: *Infirmabuntur & peribunt à facie tua, quasi diceret, Impij illi, Domine, cum viderint se nequidquam vultum tuum desiderare, sed eodem in æternum esse priuatos, animo concident, & desperabunt.*

Porro quam grauis & extrema pœna illa pœna dædamni sit, facile hinc colligi poterit; si enim mini gramalum, quod ex boni amissione & priuatione oritur, tantum est, quantum bonum quod nos priuat: & bonum, quo damnati priuantur, infinitum sit, & captum nostrum superet: pœna quoque quæ ex eadem priuatione resultat, infinita quoque sit oportet, & omnem humanum captum excedens. Et sane si malum appellamus, visu, honoribus, diuitiis aliisque fortunæ bonis priuari, ecquæ calamitas, ecquod malum erit & afflictio, infinito bono & gloria in æternū priuari? Hoc scilicet est quod damnatos affligit, hoc illos rodit, & male habet, cum tantum se bonum tamque amplum thesaurum amisisse conspiciant.

Sicut enim Principi alicui amplissimi regni hæredi graue foret, eo ipso quo regnum adire, coronam accipere, ac gubernacula prouinciarum capessere deberet tempore, in carcerem conici, à subditis ad necem postulari, ac variis iniuriis affici. (Exempli gratia, quam graue putatis Nabuchodonosori fuisse, regno eijci, inter fera animalia perdeserta & inuisa viuere, sub dio & in antris cum bestiis cubare, cœli denique & aëris iniuriam, non secus atque brutum aliquod, pati? qui nimirum ad sceptrum, ad coronas, ad regni gubernacula, deliciasque natus & educatus erat.) Non secus etiam damnatis graue erit, cum se carceribus illis tartareis, & quidem vectibus ferreis occlusis, mancipatos viderint, cum dæmonibus commorantes, & in flammis sepultos, qui nimirum ad gaudia cœlestia, ad Angelorum societatem, diuinæ maiestatis fruitio- nem, regni-

que æterni hæreditatem capeffendam creati erant.

4. Reg. 25.

Nemone vnquam vestrum Sedechiæ Regis Iuda sortem & calamitatem perpendit? nemone vnquam eum lamentantem, suisque casibus ingemiscentem sibi proposuit? quâdo nimirum carceris Babylonici cauernis inclusus tenebatur, vinculis manus & pedes grauatus, regno priuatus, & quod omnium miserimum erat, oculis orbatus. Quantum repentina illa rerum commutatio eum, putatis, afflixit? quot lacrymas effudit, quoties ingemuit, dum priorem sortem in mentem reuocaret? Id ipsum imo & amplius de damnatis dicendum. Quam graue namque iis esse debet, cum cauernis illis tenebrosis sese coarctatos conspiciunt, omni luce & splendore priuatos, ferro & compedibus vinctos, catenis fortissimis constrictos, & quod omnium miserimum, regno cœlesti in æternū exclusos? annon vnica huiusce rei memoria oculis lacrymas excutiat, suspiria imo pectoris educat, vociferari & eiulare eos cogat, denique, vt summatim perstringam, an non in desperationis barathrum præcipitet. Iob Propheta, & simul omnium afflictorū princeps, cum prioris felicitàtis recordaretur, ac pristinos in mentem dies reuocaret, lacrymas continere, aut temperare à steru & suspiriis non poterat; sed affectu nimio transuersum actus dicere cogebatur: *Quis tribuat, vt sim iuxta menses pristinos, quando lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei.* Quanto potiori iure verbis his vtantur damnati? quanto maiori cum ratione sortem suam hoc modo deplorent? eum enim delicias illas cœlestes, voluptates illas domus Dei, gloriam illam æternam, cuius aliquando consortes effici poterant, sibi ante oculos ponunt, clamantes illos audire videor, & noctu diuque eiulando dicentes:

O mihi præteritis referat si Iupiter annos!

Apophth. Boërij.

Hinc Christianus ille Philosophus Boërijus dicere solebat, omnium miseriarum esse maximam, felicem se aliquando fuisse meminisse, quod merito de damnatis vsurpare potero; Audirores, Omnium nimirum tormentorum, quæ diaboli apud inferos patiun-

tur, maximum & grauissimum, esse meminisse, aliquando felicesse & beatos existisse; & maximam damnatorum pœnam esse, dū cogitant, culpa se sua æterna beatitudine excidisse: atque hæc est quam pœnam damni nominamus.

Hanc dum Chryostomus ad populum Antiochenum verba habens, exponeret, omnibus eam tormentis supplicitiisque apud inferos tolerandis visus est præposuisse. Audire aurei illius oris verba: *Muli inferni ignem timent, sed ego maxime amaram dico amissionem gloria.* Hanc ipsam intellexisse etiam visus est Psaltes, dum canit: *Pluet super peccatores liquores: ignis, sulphur, & spiritus procellarum pars calcis eorum;* quasi omnia hæc non nisi gutta & particula tormentorum sint, si cum pœna damni & æternæ beatitudinis amissione, qua damnati plectuntur, comparentur. Vnde adiungit idem qui supra Chryostomus: *Qui non nouimus magnitudinem cœlestis boni, non possumus intelligere, quantum malum sit illo priuari.*

Eiusdem opinionis est & sanctus Augustinus, qui pœnam hanc omnibus aliis præferre non dubitat; verba eius audiamus: *Illic pœna horroris, pœna factoris, pœna timoris, pœna loci, tenebrarum, seueritas tororis, presentia demonum, ferocitas bestiarum, crudelitas ministrantium, dilaceratio immortalium vermium, dolor sine remedio, vincula sine solutione, mors æterna, pœna sine fine, absentia Christi, quo ad visionem eius, qua sola omnia supradiicta superat, & omnibus ænis est intolerabilior.* Anne quid amplius & apertius desideratis? an non terribile est, tantam tormentorum multitudinem, & quidem vno tempore, experiri? Amplius sane & disertius, vt omnia Chryostomus, in sermone cuius verba quam meam paraphrasim adhibere satius vilum est. Audire viri linguam: *Excludi bonis æternis, & alienum effici ab his que præparata sunt sanctis, tantum generat cruciatum, tantum dolorem, vt etsi nulla extrinsecus pœna torqueret, hæc sola sufficeret.* I nunc, & dicite pœnam hanc leuem & exiguam esse, quam vt clarius adhuc videatis, alios Patres adducam, eandem apertissimis verbis describentes.

Cyrillus Alexandrinus Patriarcha primus in sec. Oratio de exit. anim.

in scenam prodeat, qui hac de re loquens no-
uum dicendi adhibuisse modum videtur: per-
petuum namque exclamationem connectit,
& verba quaedam tragica, & luctum præfe-
rentia: *O temporis illius tribulationem! o nei effi-
tatem! o tempestatem! a sanctis graue, aurimi,
grauius, à Deo sociari: ignominiosum, tum ma-
nibus, tum pedibus colligari: durum, in exteriores
tenebras amandari: horridum fremere, dentibus
fridere acerbum, iugibus pœna atteri, laborio-
sum, flammam lingua sustinere. quis talia fando
temperet à lachrymis?*

Epist. 4. ad
Theod.
lact.
Oraculum illud Græcorum Chryso-
stom. audiri iterum postulat, ait enim: *A tantis ex-
cidisse bonis tantum habes dolorem, tantam affli-
ctionem, tantam angustiam, quantum ullum esse
potest aliud flagellum. An non omnes hi testes,
& quidem omni exceptione maiores doce-
ant, quid pœna damni sit? quid sit, nunquam
diuino posse conspectu frui? quid sit, celo-
exulare, & æternis carceribus mancipatum
esse? quid sit, incessanter amissum thesaurum
desiderare, deque amissione illius lamentari?
an non, inquam, omnes hi persuadeant,
quam illa grauius etiam & pertimescenda?
Video me iam ad alterum concionis meæ
membrum tacite venisse, & ignorabam: &
quanquam leuiter nonnulla attigerim, dabo
tamen operam, vt plura quæ optime huc faci-
ant, accessam.*

Inter omnes pœnas & supplicia etiam gra-
uissima, ynicam hanc metuebat David Rex:
adeo vt, cum agnito peccato supplicium ei
debitum animo volueret, nihil in tantum
quam pœnam hanc damni pertimesceret.
Hinc lacrymans Deum orabat: *Ne auertas
faciem tuam à me.* tam in hoc mundo, quam
diu scilicet vixero, ne ve in altero, postquam
ad patres meos in tumultu appositus fuero.
Item alibi: *Ne proicias: o regum Rex, me re-
gem miserimum à facie tua.* Perinde ac si
dicere voluisset: Castiga Domine delictum
meum vt commerui, & quoties tibi visum
fuerit, sed hoc vnum mihi pro tua indulgen-
tia concede, quam vt à facie tua excludat.
Cur non potius oras o Rex, ne ad inferos re-
detudat, ne incendiis illis sempiternis ad-
dicat? sed parua hæc ei videbantur, si cum
diuinæ faciei priuatione comparentur, illa

namque facies veram se videntibus beatitu-
dinem mox adferre potest, vnde alibi in Sa-
cristis litteris scriptum est: *Ostende faciem tuam* Psal. 79.
& salu erimus. Hæc igitur pœna omnem a-
liam longe antecedit.

Episcopus ille Constantinopolitanus, quæ
roties iam loquentem induximus, nobili apud
Antiochenos familia natus, doctrina &
sanctitate clarus, propter eloquentiam
Chrysostomus nuncupatus, qui in Rhetori-
ca quidem Libanium, in Philosophia An-
dragatium, in Theologia Basilium præce-
ptores habuit, is, inquam, pœnam hanc plu-
rimi semper fecit, cæterisque apud inferos
tolerandis suppliciis anteposuit. Porro vt
ipsi, non vero mihi, fides adhibeatur, verba
illius producam: *Intolerabilis res est gehennas,
quis nesciat supplicium illud horribile? tamen si
nulli aliquis ponat gehennas, nihil est tale dictu-
rum, quale est à beata illius gloria honore propelli,
exosum esse Christo, & audire ab illo: Non noui
vos. Nulla est igitur tecum, o pœna damni
comparanda.*

Nunquamne vobiscum perpendistis, Au-
ditores, lamenta & luctus Annæ Tobix ma-
tris? numquamne eiusdem lachrymas, quas
in filij absentia fundebat, notastis? *Hou, ben* Tob. 10.
me! fili mi, vt quid te misimus peregrinari, lumen Insignis
oculorum nostrorum, baculum senectutis nostræ, allegoria.
*solatium vita nostra? omnia simul in te vno ha-
bentes te nõ debuimus dimittere à nobis. Quam
cum maritus læpius consolaretur, dicens:
Tace & non turbare, sanus est filius tuus, nun-
quam tamen potuit quiescere, sed nullam
consolationem admittens, & quotidie domo
egressa, altissimos montes conscendebat,
vnde eminus conspiceret, num dilectus fi-
lius adesset, quo nimirum ei obuiaret, oscu-
lum daret, & maternis eum brachiis ample-
cteretur.*

Si filij vnus, & ad modicum quidem tem-
pus absentia matrem ita afflixit, vt quoti-
die iuga montium conscenderet, lachryma-
retur, suspiraret, ingemisceret, variisque an-
goribus exagitaret, denique tantum non
præ affectu insaniret: quam grauis esse debet
damnatis æterna Dei absentia, sine vlla am-
plius eius videndi spe: Temperant à lachry-
mis, doloribus, & suspiriis cum hanc absen-
tiam

tiam cogitant? Quænam nostra, Deus bone, clament necesse est, fuit infania, quænam amentia, quifiam ftupor, tam procul a nobis dimiffisse te lumen oculorum noftorum, fpe omnis æternitatis, folatium vitæ? At nunquam peccatis te amittere, aut dimittere debuimus, aut à confortio noftro propellere, te, inquam, omne bonum noftum, delicias noftas, omnemque beatitudinem noftam. Atque hæc quidem omnia deſperantes, & in ſeipſos læuientes deplorabunt. Quæ omnia ad pœnam damni referri poſſunt, quæ horum omnium cauſa eſt, & origo.

Pſal. 41.

Hercules ille Hebræus ac domitor ferarum & Goliatharum David, cum peccato Deum amiſſiſſet, & iam ipſum horroremque illius agnouiffet, ſimulque quanto bono excidiſſet, in tærum doluit, vt lachrymis, quas interdum & in lectulo effundebat, diceret, ſe non fecus ac pane refici: *Fuerunt mihi lachryma mea panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, Vbi eſt Deus?* Alit infelicioſior multo damnatorum ſors eſt, qui peccatis Deum in æternum amiſſere, ideoque noctes & dies in dolore & gemitu verſantur. Decades, teſſeradecades, cæturæ, & chiliades annorum tranſeunt, ipſa quoque ſtendo, dolendo, ingemiſcendoque ob rei pretioſiſſimæ amiſſionem elabitur annorum æternitas, nunquam tamen ad finem poſſunt perſtingere. Merito igitur vnusquifque horum dicere poteſt: *Fuerunt mihi lachryma mea panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie. Vbi eſt Deus tuus?* O cruciatum intolerabilem! O pœnam grauiffimam.

Luc. 17.

Nunquamne oculos in hiftoriam de filio prodigo conieciſtis? nunquamne vobifcum perpendiſtis, quomodo in ſorte ſua & calamitate toleranda ſe geſſerit? quomodo namque cum affectu puratis, dum commiſſum errorem in mentem reuocaret? quod nimirum domo paterna, in qua tam ſplendide & laute epulabatur, & in qua ſerui abundabant rebus neceſſariis, egreſſus ad tantam paupertatem ac miſeriam redactus eſſet, vt ſiquas porcorum manducare debuerit, & eæ ipſæ adhuc defuerint, adeo vt miſer fame enecaretur: quanto poſtea cum gemitu, ſuique iſtius increpatione errorem agnitum deplorauit? *Quanti mercenarij in domo patris mei ab-*

undant panibus? ego autem hic fame perco: ſurgam & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater peccaui in cœlum & coram te. At maiores & amariores ſunt illorum filiorum prodigorum, qui apud inferos ex cruciantur, querele & gemitus, dum commiſſum errorem agnoſcunt: quod nimirum cœlum, domum illam ampliffimam ac ſplendidiffimam, in qua omnis Angelorum nobilitas commoratur, domum opulentiffimam, de qua ſcriptum eſt: *Gloria & diuitia in domo eius,* deſeruerint, ſuauiſſimum illum patrem, quem quotidie inuocamus, dicendo: *Pater noſter qui es in cœlis;* dereliquerint, & cum demonibus, non dico poreis, commorentur, & famem patiantur vt canes. Quanta eorum eſſe debet pœnitentia? quam graues gemitus & lamenta? Ignis circum vndique crepidans magnum quidem dolorem & pœnam adfert, ſed longe, mihi credite, grauioſam ipſa pœna damni.

Pſal. 111.

Matth. 6.

At nondum hic finimus. Accedit ad hanc pœnam velut appendix, immortale Dei aduerſus illos odium, quod ſemper ſibi immiſſere damnati ſentiunt, ſine vlla reconciliationis ſpe; ſcriptum namque eſt: *Odiſti omnes qui operantur iniquitatem.* Et quemadmodum pœna damni, quo ad intellectum, eſt diuina viſione priuatum eſſe: ita, quo ad voluntatem, Deum ſemper iratum & inimicum habere, & nūquam eius iuſtitiæ manus poſſe euitare. Atque inde perpetua iſtius inimicitia, & odium immortale aduerſus Deum oritur, & ipſum variis affectibus mixtum. Innuere viſus eſt Dauid, dum ſcriberet: *Peccator videtis, intellectu nempe, & irafcetur: voluntate, dentibus ſuis fremet & tabeſcet: videte furorem & impatientiam.* *Superbia eorum qui te oderunt aſcendit ſempiternum, Et qui oderunt te, exiulerunt caput;* videte ſuperbiam & odium immortale, An non hoc graue cuiuslibet videatur?

IV.

Odiu Dei

in impios.

Pſal. 5.

Pſal. 116.

Pſal. 73.

Pſal. 82.

Aliam prioribus hic pœnam ſubnectam, & eam, meo quidem iudicio, grauiffimam, conſcientiæ, qui illum vlticem, & ſyntereſin perpetuo oculis obuerſantem. Remorſus ſcilicet conſcientiæ pœnam hanc perpetuo comitatur, & nunquam impios deſerit: hinc Theologi ſyntereſcunt

3. Thomas
2. 2. q. 41.

resim vocant, & in intellectu ponunt? nihil
etiam dicentes esse aliud, quam scintillam
quandam viam in animabus nostris accen-
sam, quæ perpetuo nos ad bonum confe-
ciandum, malum vero declinandum exsti-
mulet: hanc Scriptura metaphorice vermem
qui conscientiam corrodat, diabolos & da-
monatos in tartareis illis sedibus semper tor-
queat, appellat. Vnde Isaias, *Vermis eorum non
moriatur, & ignis non exstinguetur.*

Isai. 66.

Cur putatis, fabularum artifices, & nuga-
rum concinnatores Poetas, ad tormenta Ty-
tiii, vulturem addidisse, qui iecur eius rostro
perpetuo fodiat, & noctes & dies eiusdem
fibris pascatur. Sub fabulæ huius inuolucris
designare voluerunt gentiles, inter impiorum
pœnas conscientia remorsum merito posse
recideri, qui eosdem instar edacissimi vulturis
jecori annexi semper exagitet & corrodat.

Sic inconsumptum Tytia, semperque renascens.

Sic peris ut possit saepe porire iecur.

Atque hoc in peccatorum castigationem
permittit Deus, vt scilicet tortor ille & vindex
semper ipsos exagitet, faces assiduas menti
subiciat, vt quem docentem, dum viuerent,
audire noluerunt; post mortem torquenti &
lancinanti pareant.

Luc. 12.

Quadrat hic optime quod in Luca Domi-
nus præcepit, *Cum vadis cum aduersario tuo ad
principem, in via da operam liberari ab illo: quo
ænigmate optime mihi visus est Synteresim
significasse.* Consulit nempe, vt, quamdiu in
hac vita, quæ non nisi semita & via est, pro-
cedimus, & iter facimus ad magnum illum
principem, Deum scilicet ante eum aduersario
in gratiam redeamus, quam coram iudice
ambo veniamus. Aduersarius ille noster, qui
vna nobiscum procedit, est Synteresis & sti-
mulus ille conscientia, qui semper nos exa-
gitet, cui auscultandum est, interea dum vi-
ta huius iter durat, eiusque consilia ample-
ctenda, nam alioquin, si recalcitremus, si re-
luctemur, flagellabit nos & post iter confe-
ctum torquebit.

Quot, Deus immortalis, illa damnatis sti-
mulos, quot aculeos infligit? tum quod to-
ties Deum offenderint, eiusque salutarem pas-
sionem contempserint, quæ tantum illis re-
medii ac salutis poterat asserere, tum vero,

quod opera bona neglexerint, & præsertim
quod penitentiam distulerint, quæ ab om-
nibus illos miseris potuisset eximere. Quæ
omnia dum in mentem reuocant, infinitis
angoribus & cruciatibus illos affici necesse
est. Sed omnium grauissima vermis huius
punctura est, ipsa priorum delictorum me-
moria & agnitio, tunc quippe eorum graui-
tatem agnoscent, tunc merito se ob eadem
castigari, & quidem acerbissime, fatebuntur,
desperantelque dicere cogentur, *iustus es Do-
mine, & rectum iudicium tuum.* Quod egregia
quadam è Genesi figura designabo.

Psalm. 118.

Fratres Iosephi, cum frumentandi gratia
in Ægyptum descendissent, diu scilicet post
initam aduersus eum conspirationem, & car-
ceribus se mancipatos viderent ab eo, in cu-
ius olim necem cõspirauerant, tamen si igno-
rarent, conscientia statim stimulum experti
sunt: redibat quippe illis in memoriam ne-
fandum illud mente conceptum fratricidium,
dicebantque cum lachrymis, *Merito hæc pati-*
mur, quia peccauimus in fratrem nostrum, dum
deprecaretur nos, & non audiuimus eum: ideo
venit super nos ista tribulatio. An non eadem
repetere vobis impii videntur infernalibus
carceribus inclusi, & diuinæ iustitiæ manus
experientes, ipsa nimirum conscientia prio-
ra delicta in memoriam reducente. Merito
hæc patimur, quia in fratrem nostrum, pa-
trem nostrum, denique Deum nostrum pecca-
uimus: plura ac grauiora commeriti sumus,
iustitia eius manet in æternum, ac iudicia
eius iustificata. Ecce & aliud simile.

Gen. 24.

Adonibezech tyrannus, cum variis Israe-
litas iniuriis, contumeliis & cladibus affecif-
set, ab ipsis tandem in potestatem redactus, &
iisdem quibus alios pœnis affecerat subie-
ctus, exagitante illum conscientia, & solui
desperans, ita locutus est, *Sicut feci, ita reddidit
mihi Deus.* Peccatores veri illi tyranni, qui va-
ria dum viuerent, in proximum, crudelitatis
genera exercuerunt, Deumque variis admisis-
sceleribus exacerbatunt, à diuina tandem
iustitia comprehensi, iisdem verbis vtentur,
sicut fecimus, ita reddidit nobis Deus: quin & Iud. 2.
plura peccata nostra supplicia & grauiora cõ-
merita sunt, qualem vita nostra mercedem
promeruit, talem etiam adepta est.

Nihil

Sap. 5.

Nihil igitur apud inferos audietur aliud quam gemitus, suspiria, lachrymæ, pœnitentia, desperatio: scriptum namq; est, de impiis, *Pœnitentiam agentes: & pro angustia spiritus gementes*. Verum omnia hæc in cassum, omnia sero & frustra, inutiles tunc erunt lachrymæ, & nequidquam profutura pœnitentia. Neq; enim apud inferos illi locus est: nam mundus hic ad pœnitentiam agendam concessus est, in altero nihil proderit. Vnde Augustinus,

Lib. de fide ad Petrum.

Tempus acquirendi vitam æternam in ista tantum vita Deus hominibus dedit, ubi voluit etiam pœnitentiam esse fructuosam: sed in altera nulla superest veniæ spes, omnis illic pœnitentia sera erit, inutilis & infructuosa.

Vlpianus eleganter §. de pign. action.

Tradunt in legum suarum volumine Iurisconsulti, nummis adulterinis sincere solutionem peragi non posse. Sic dico, pœnitentiam damnatorum esse velut nummum adulterinum, cuius nullus in alterius mundi regno sit usus, & qua nostra erga diuinam iustitiam obligatio ac debitum nulla ratione dissoluatur, quamuis reliquo vitæ tempore facillime eadem dissolui queat. Exclamare igitur merito possim, ô dolor, ô crux, ô pœna intolerabilis, ô quærimoniæ in omne æuum duraturæ! ô pœnitentia sera & tamen perpetua! ô tristis diuinæ faciei in æternum amissio. Hæc igitur menti vestræ in sculpiere Christiani, hanc metuite, & semper ante oculos habetote, ita que, teste Salomone, fiet, ut nunquam Deum offensuri, sed Satanæ ad peccandum inuitanti, quod magnus olim Græciæ orator respondit, responsuri sitis, *Tanti non emam pœnitere*, triste, inquam, amarum semperq; duraturum pœnitere, quod pœnam damni velut indiuiduus comes comitatur, pœnam omnium pœnarum maximam, quæque potius lachrymis quam verbis explicanda foret.

Tu vero, ô æternæ & omnipotens Deus, cuius iusta æquitate iam à quinq; annorum millibus pœna hæc damnatis infligenda durat, ac semper vsque ad mundi exitum durabit, nos ab eadem immunes præsta, hanc auerruca. Ne, obsecro, permittas, in triste hoc nos exilium relegari, in quo diuinæ tuæ faciei fruitione in æternum carere deberemus. Hic potius coargue, hic castiga, hic delicta corripe, vt in æternum parcas, imprimis vero à pœna damni nos tuere, pœna quæ scelerrum malitiæ & auersioni à Deo, ad amissim & ex merito responderet: vt, quoniam peccator, dum in terris ageret, à tuo se confortio separauit, tu te ab illius abstrahas: pœna quæ varias secum querimonias, dolores, gemitus, ac suspiria trahit, quæ intellectui tristem illam æternæ beatitudinis amissionem indeliberanter repræsentat, tempus quoque perditum. Sacramenta neglecta, sancta exercitia, bona opera omissa ob oculos ponit: cui vermis ille conscientiæ animæ ac spiritus medullas perpetuo depascens, & præteritorum delictorum grauitatem, suppliciaque pro iisdem toleranda ad viuum repræsentans, annexus est. Ab hac igitur pœna nos libera totius Pater misericordix, noli, quæso, beatifica essentiæ tuæ visione nos priuare, qui ideo potissimum in hunc mundum editi sumus, te vt laudare, colere, dū viuimus, & post mortem facie ad faciem, sine velo aut ænigmate, videre te possimus, in quo omnis nostra beatitudo ac summa fœlicitas sita est, cuius nos participes reddant Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, Amen.

FERIA